

Molnár Zsolt

Egy évig Afrikában:

hiedelem és valóság

*Élmények és kalandok
Namíbiától Malawiig*

2006. márciusától közel egy évig éltem és dolgoztam Afrika déli részén, elsősorban Namíbiában és Malawiban. A legtöbb időt nem városokban, hanem vidéken, a legelmaradottabb helyzetben lévők között töltöttem. Közben persze igyekeztem sokat utazni, megismerni az embereket és megnézni a régió legszebb tájait, természeti jelenségeit a Namib-sivatagtól a Kavangó-folyóig, a Viktória-vízeséstől a Malawi-tóig. Önkéntesként élni és dolgozni óriási kaland, de nagy kihívás is egyben.

Namíbia

2006. április - szeptember

Egy nemzetközi szervezet önkénteseként 2006 áprilisában utaztam Namíbiába, hogy fél évig egy országos HIV/AIDS-ellenes kampányban dolgozzam.

A szállásunk egy Onambelea nevű faluban volt, északon, az angolai határ alatt. Itt vezet a határt a fővárossal összekötő országos főút, így a közlekedés afrikai viszonylatban jónak mondható. A falu mellett volt elkerített telepünk, egy kicsi központi épülettel, két egyszerű zuhanyzóval, külön, a terület szélén két latinával, valamint hat darab, betonalapokon álló, kör alakú, fűfedelű kunyhóval. A kunyhók három méter átmérőjűek voltak, berendezésük puritán: egy vagy két ágy, egy kisasztal, s egy szék. Se szekrény, se könyvespolc, se fogas. Az ágy fölött szúnyogháló. Ez volt fél éven át a szállásom. A házak vályogból vagy téglából épülhettek, kívülről és belülről fehérre meszelve, egy ajtó és egy kisablak. Az egész táborban csak hideg víz folyt, a kunyhókban, a központi épületben és a zuhanyzóban volt világítás, a vécékben nem. Otthonunk egyszerű, de a körülményekhez képest nagyon hangulatos volt, igazi afrikai környezetet sugárzott.

A telepen mindenhol térdig ért a fű, mely az esős évszakban zöld, júniustól pedig némileg elszáradva sárga színben pompázott. Az elemlámpa állandó felszerelésünk részét képezte, részben a látási viszonyok, részben pedig a kígyók miatt. A csúszómászók között veszélyesebb fajták is fel-feltűntek, gyakorinak volt mondható a kobra és a puffogó vipera, sőt, egyszer helybéli munkatársunk egy fekete mambát is talált nem messze tőlünk az udvarukban...

Vásárolni vagy a 80 km-re fekvő Oshakatiba járunk, mely Észak-Namíbia kvázi fővárosának tekinthető négy, minden igényt kielégítő szupermarketével, vagy a 10 km-re fekvő legközelebbi kisvárosba, Outapiba, ahol szintén elég sok minden volt kapható. A mi lakhelyünk, és egyáltalán a környező, falvaknak nevezett kunyhóhalmazok csak korlátozottan minősültek alkalmasnak bevásárlásra.

Falu alatt Namíbia e részén azt kell érteni, hogy az országút mellett van 8-10 vályog- és pléhkunyhó, valamint egy-két italbolt. Az úttól némileg távolabb, akár már 5-10 km-re is, a települések teljesen más képet mutatnak. Azok még hagyományos falvaknak tekinthetőek, a házak kis, kör alakú, fűtetű, facölöpökből álló kunyhók. Egy családnak 3-4 kunyhója van, valamint a „nappali”, mely annyiban különbözik, hogy általában nincs teteje, csak falak és egy ajtónyílás. Berendezés sehol sincs, általában pokrócon, a földön, vagy műanyag sörös ládán, esetleg – a jobb helyeken – fehér műanyag székeken ülnek. A családok birtokaikat földbeszúrt faágakból álló kerítéssel különítik el, néhol pár baromfi és kecske botorkál. A gazdagab-

baknak van néhány tehenük is. És persze szemünk előtt terülnek el az elmaradhatatlan mahangóföldek, az élet forrásai. A mahangó egy helyi növény, kinézetre a kukorica és a bambusz keveréke. Igénytelen, mindenhol, még a homokban is megerem, a termésből kásaszerű ételt készítenek, illetve kétfajta italt: egy sűrű, szörpszerűt, valamint egy erjesztett, erősen alkoholos lét. A mahangó tápláló és egészséges, az emberek jelentős része kizárólag ezen él. A föld hihetetlenül olcsó, ha egy családnak van egy minimális mahangóföldje, már nem hal éhen.

A mai Namíbia területén élő népeknek már a kőkorszakban igen gazdag kultúrájuk volt, a világ egyik legrégebbi barlangrajza is itt található. A térségben mintegy tízezer éve jelent meg a halászó-vadászó-gyűjtögető életmódot folytató szan nép, őket könnyelven busmanoknak nevezik, s a mai napig Namíbiában, illetve a szomszédos Botswanában őshonosak. A terület 1884-től 1915-ig Német Délnyugat-Afrika néven a feltörekvő európai hatalom gyarmata volt. Az első birodalmi kormányzó egy jogász, Dr. Heinrich Göring, a későbbi náci vezér, Hermann Göring apja volt. 1915-ben, vagyis az első világháború során a Dél-Afrikai Unió foglalta el a német gyarmatot, melyet egészen 1990-ig megszállás alatt tartott. Az ország gazdasági, politikai, s társadalmi szempontból is stabilnak nevezhető, infrastruktúrája afrikai viszonylatban fejlett, az emberek nyitottak és barátságosak. A népsűrűség nagyon alacsony, az alig kétfélmillió lakosság mintegy 6%-a fehér, többségük a tengerparton, illetve kisebb részben a déli településeken él.

Namíbiában alapvetően minden működik, így az ember hajlamos elfelejteni, hogy Afrikában van. Szinte mindent lehet kapni, az éghajlat nem elviselhetetlen, megfelelő a közbiztonság és kedvesek az emberek. A lakosság többnyire igen szegény: sokan napi 1-2 dollárból élnek, s az átlagkereset is mindösszesen havi 50-60 dollár. A namíbiaiak közel fele, majdnem egymillió ember a Namíb- és a Kalaharisivatag között elterülő szűk északi sávban él, azonban itt is nagyon szűkösek a lehetőségek. Akinek munkája van, már szerencsésnek mondhatja magát. Sokan a közel ezer km-re fekvő fővárosba, Windhoekba, esetleg a tengerparti Walvis Baybe járnak dolgozni, s csak havonta, kéthavonta látogatnak haza a családjukhoz. A kisgyerekeket rendszerint a nagyszülők nevelik, férj és feleség gyakran hónapokig nem találkozik. Mindez melegágya a HIV/AIDS terjedésének. Noha Namíbia kevesebb, mint kétfélmillió lakosával a föld egyik legkisebb népsűrűségű országa, az emberek közel 20%-a fertőzött.

A többség nem falvakban és városokban, hanem a bozotos-erdős szavanna közepén álló tradicionális kunyhókban él. Távol minden tömegkommuniká-

ciótól, iskolától és orvosi ellátástól. Azon hároméves program keretében, melyben jómagam is dolgoztam, elsődleges feladatunk az volt, hogy személyesen végiglátogassunk minden egyes családot és háztartást, felvilágosítsuk őket a HIV/AIDS természetéről, a fertőzés és a védekezés lehetséges módjairól. Napról-napra, a táj jellege miatt többnyire gyalogosan kelünk útra, hogy misszióinkat teljesítve a távoli vidéken élőket felkeressük, tájékoztassuk s minden szükséges ismerettel ellássuk.

Észak-Namíbiára a nyílt, füves terület a jellemző, elszórt tüskés akácokkal, jakaranda- és mopanifákkal, de gyakran lehet kisebb pálmaligeteket is látni. Munkánk során általában homokúton vagy térdig érő fűben gyalogoltunk, embertagasságú természetvárak és szúrós bokrok között. A lakott részek közelében sok a kecske- és szarvasmarha-nyáj. A száraz évszakban napi tíz órát süt a nap, felhő nincs az égen. Ha nem kenjük be magunkat naptejgel, hamar leéghetünk. Víz ugyanakkor nem szükséges magunkkal vinnünk, ugyanis helyi italboltok még a legelzugottabb helyeken is vannak. Enni viszont vidéken nem nagyon lehet. A falvakban lévő éttermek nagyon egyszerűek, a kínálat sült csirkére, néha sült halra, rizsre és sült krumplira terjed ki. A higiénia feltétlenül vigyázni kell, általában nem mosnak el semmit, legfeljebb csak le- vagy kiöblítik a tányérokat, edényeket, evőeszközöket, poharakat egy tál állóvízben. Ezt meg kell szokni, főként mentálisan, hiszen egy idő után úgysem lehet elkerülni, hogy ne együk-igyuk ugyanazt, mint a helybeliek. Vigyázzunk, hogy vidéken soha ne igyunk vizet (csak a városi csapvíz tisztított, iható). Az élet egyébként nem veszélyes, legfeljebb szokatlan, például időnként a fáról esszük a jakarandafa gyümölcsét, esetleg hagyományos környezetben a földről, közös tálból fogyasztjuk a babot, illetve az öt-hat centiméter hosszú pírított vagy szárított mopani hernyót. Szerencsére Namíbiának nagyon egészséges éghajlata van, a száraz, sivatagi melegben kevés baktérium és vírus él meg.

A meleg viszonylagos. Októbertől márciusig általában éjjel-nappal 40 fok fölött van. Amikor én megérkeztem április elején, még mindig meleg volt, körülbelül annyira, mint idehaza kánikula idején, csak jóval kisebb páratartalommal. Április az esős évszak vége, időnként ugyan még esett az eső, de többnyire már csak villámlott. Aztán május elején egyik napról a másikra eltűntek a felhők, s jött a tél. Északon, az ország más részeivel ellentétben, sivatagi klíma tapasztalható. Nappal meleg, 25-30 fok, az UV sugárzás nagyon erős. Estére viszont keményen lehűl, éjjel kifejezetten hideg van, nem lehet több 5-6 foknál. Aztán júliustól megint jön a meleg, napról-napra folyamatosan emelkedik a hőmérséklet, augusztusban már éjjel sem fázunk. A száraz évszakban öt hóna-

pon keresztül nincs felhő, az ég valószínűtlenül kék és minden hihetetlenül száraz. Az esős évszak után hatalmas, tószzerű belvizek alakulnak ki. A legtöbb sekély, és a száraz évszak beköszöntével látványosan zsugorodnak, csak a nagyobbak maradnak meg, néha akár hónapokig is, és fura, harciaszerű halak élnek bennük, amelyek szinte érthetetlen módon képesek átvészelni a száraz időszak aszályos következményeit.

Namíbia a világon elsőként az alkotmányában rögzítette a természet védelmét. Az ország területének több mint 15%-a nemzeti park, beleértve a teljes Namib-sivatagot. Sok a látnivaló és az egyedülálló természeti jelenség. Sajnos a nagy távolságok és utazási nehézségek miatt szinte lehetetlen valamennyit bejárni. Az itt töltött fél év alatt sikerült a három talán leghíresebbet megnézni: az Etosha Nemzeti Parkot, az atlanti-óceáni partvidéket a Namib-sivataggal, és a Caprivi-övezet vízi világát a szomszédos Viktória-vízeséssel.

Az Atlanti-óceántól a Viktória-vízesésig

2006. május-július-augusztus

Namíbia északi része még 50-60 évvel ezelőtt is sűrű erdős terület volt, gazdag állatvilággal. Ez mára fokozatosan megritkult és szavannás területté alakult. Az 1907-ben, még a német gyarmati időkben alapított Etosha Nemzeti Park azonban azóta is ideális környezetet jelent az itt élő állatok számára. Az Etoshában honos elefántok máig a legméretesebbek Afrikában. Szintén a park ad orthont a világ egyik legnagyobb fekete orrszarvú populációjának. A nemzeti park egy kiszáradt, sós tómeder köré épül, amely csak az esős évszak végén töltődik fel minimális mennyiségű vízzel. A tómeder több mint 10 millió évvel ezelőtt alakult ki, és 16000 évvel ezelőtt, a jégkorszak elmúltával lepte el a víz. A tavat tápláló folyó azonban a tektonikus lemezek elmozdulása miatt megváltoztatta irányát, így a tó egy elképesztően finom, fehér, sós réteget hátrahagyva kiszáradt. A tükörsíma, 150 km-en keresztül húzódó kihalt tómeder holdbéli tájra emlékeztet.

A park kocsival könnyedén bejárható, a különböző itatók és egyéb, az állatok által kedvelt helyek megfelelően ki vannak táblázva. Az állatokra nem panaszkodhattunk. Kétszer jártam itt, először május elején, az esős évszak végén. Akkor is sok állatot láttunk, de főként messziről, mivel az elszórtan meglévő vízfelületek miatt az állatok nem jártak az itatókhoz. A park júliusban, a száraz évszak közepén volt igazán látványos. Az itatóknál hemzsegték a vadak, felejthetetlen látványt jelent a fák közül előtűnő, s a víz felé vonuló, akár ötven egyedből álló elefántcsordát nézni, vagy a kocsiától alig tíz méterre pihenő oroslánokat kémlelni. Utóbbiakat nemcsak mi néztük érdeklődve, hanem egy jókora zebracsapat is. Amint az egyik

oroszlán felállt, a csíkos négylábúak hirtelen megélnék, hátráltak pár métert, majd újból megálltak, s újra csak felvették a figyelő pózt. Pontosan tudják, hogy az oroszlánok mikor vannak támadó kedvükben (habár elmenekülni így sem tudnak mindig). Láttunk még orrszarvúkat, zsiráfokat, gnúkat és rengeteg különböző antilopot is. A park domborzatilag nagyon változatos, a dombos erdőktől a szavannán át a felsivatagos pusztáig minden megtalálható benne.

Teljesen más világ a folyókkal szabdalta Caprivi-övezet, Namíbia keskeny, északkeleti tartománya. A Zambia és Botswana közé benyúló mintegy 400 km hosszú és 20-30 km széles Caprivi-övezet jelentőségét az adja, hogy rajta keresztül lehet eljutni a szomszédos Viktória-vízeséshez. Földrajzilag nagyban különbözik az ország többi, száraz, sivatagos részétől: erdős terület, három folyóval, amelyek közül kettő világszerte ismert: a Zambézi és a Kavango (melyet Botswanában Okavangónak hívnak) a kontinens déli felének, több országot érintő legnagyobb folyói közé tartoznak. Errefelé már párás a levegő, áprilisi érkezésem óta eltelt három hónap után ismét látok felhőket.

A kirándulás alkalmával foglalt szállásunk a folyóparton volt, igazi vízi világ közelében, krokodilok és vízilovak szomszédságában. Négy személyes lapos fenékű alumínium motorcsónakkal vittek körbe minket. Míg a krokodilok félnének, a csónak zajára elmenekülnek, a vízilovak inkább kíváncsiak. És nem szeretik, ha zavarják őket. A szállással szemben, egy kis sziget csücskénél 30-40 állatból álló víziló kolónia tanyázott. Amikor odaértünk a csónakkal, valamennyien nézni kezdtek minket. Világosan jelezték számunkra: látnak minket, sőt, néhány egyed a víz alatt már közelebb is merészkedett. A helyzet kezd komolyra fordulni. Amennyiben veszélyben érzik magukat, a kétféle állat könnyedén felboríthatják a csónakot. Nem véletlen, hogy Afrikában az összes állattámadás közül a vízilovak támadása miatt hal meg a legtöbb ember. Mindez a csónakosunk arcán is kezd kiütközni, nagyon koncentrált, hogy állandó mozgásban tartsa a hajót, még idejében elhárítson a közeledő vízilovak elől. Éjjel gyakran a partra is kijönnek e lomha, mégis rendkívül veszélyes ragadozók, igen félelmetes hallgatni, amint a sátrak körül legelik a füvet, csámcsogva, rőfögve és dübörögve mászkálnak körülöttünk.

A Caprivi-övezeten egyetlen út vezet keresztül. Kétféle erdő, és 200 km-en át folyamatosan elefántveszélyt jelző táblák. Odafele kétszer is keresztetkeltünk az elefántok, minden tele volt a nyomaikkal. A régió fővárosa Katima Mulino, egy viszonylag jellegtelen határváros a Zambézi partján. Itt már Afrika közepén vagyunk, sokkal közelebb az Indiai-, semmint az Atlanti-óceánhoz...

A Viktória-vízeséshez tartunk, amely Zambia és Zimbabwe határán fekszik, mintegy 200 km-re Namíbiától. A skót dr. David Livingstone 1855-ben fedezte fel Afrika legnagyobb zuhatagát, melyet Viktória királynő tiszteletére nevezett el. A vízesés a Zambézi középső szakaszán található, ahol a több mint egy km széles, lapályszerű folyó egy szűk, mindössze 120 méter széles kanyargó hasadékba zuhan. A világon a Viktória-vízesésnek van a legnagyobb egybefüggő vízfala: 1,7 km széles és 128 méter magas. A helybeliek *Mosi-oa-Tunyá*nak, azaz „mennydörgő füstnek” nevezik. A lezúduló vizet kísérő permet 300-500 méter magas és 50 km távolságból is látni. Közelről olyan, mintha zuhogó esőben állnánk. Szívárvány tűnik fel midnenütt, akármerre tekintünk. A vízesés különösen látványos Zambiából nézve, a 10 dolláros belépőért a vízesés felső peremével egy magasságban kiépített több száz méter hosszú sétányról gyönyörködhetünk a lezúduló vízből.

A közelben még érdemes megnézni az 1905-ben épült vasúti hidat is, mely a Zambézin átívelő mindösszesen öt híd egyike. Az építmény eredetileg a Kairó–Fokváros vasútvonal része lett volna. Ma kisebb léptékben ugyan, de fontos csomópont: a zambiai Livingstone-t köti össze a zimbabwei Victoria Falls-szal. A környéken mindig sok a turista, a hídról szintén gyönyörű látvány nyílik a Viktória-vízesésre, sőt, akinek kedve tartja, még a bungee jumpingot is kipróbálhatja, 125 méter magasságból.

Augusztus végén hasonló kirándulás keretében Swakopmundba utaztunk, amely egy hangulatos tengerparti üdülőváros 30 km-re Walvis Bay-tól, Namíbia egyetlen mélyvízi kikötőjétől. Eredetileg sátrazni akartunk a tengerparton, de ezt hamar módosítottuk: a város klímája ugyanis rendszerint hideg és ködös. Fent északon napközben már elviselhetetlen volt a hőség, s az éjszakák is egyre enyhébbeknek bizonyultak, a tengerparton azonban kifejezetten hidegnek éreztük a levegőt. A víz 13, a levegő 11 fokal (!) volt, és mindehhez szitáló köd párosult. Ugyanakkor hiába párás az éghajlat, gyakorlatilag sohasem esik az eső.

Swakopmund német stílusjegyeket hordoz magán: építészetileg, kulturálisan és a lakosságát tekintve is. Ez Namíbia teljesen új arca: mulatságos 100 éves német stílusú házakat látni pálmafás kertekben, Afrika közepén bajor sörözőkben kortyolni a habos nedűt, és német nyelvű étlapról rendelni. Szép, rendezett a belváros, európai kávéházakkal, fagyaltozókkal, uszodával, könyvesboltokkal és mozival. Itt mind a vendégek, mind a személyzet fehérbőrű. A külváros ellenben már a szokásos afrikai arcát mutatja... Swakopmund bővelkedik turistaprogramokban: különböző hosszúságú sivatagi túrákon, sétarepülésen, hőlégballonozáson, a homokdűnéket kihasználva snowboardozáson, lovaglásokon, tevelésen, vagy akár katamarános delfin-, bálna-, illetve fókánézés is részt lehet venni.

▲ Ilyen tradicionális kunyhókban él Namibia lakosságának legnagyobb része

A Namíb-sivatag az Atlanti-óceán szélesen vett partján, az angolai határtól Dél-Afrikáig, mintegy 1500 km-en keresztül az egész országon végignyúlik. Ez a föld legrégebbi sivataga, melynek élővilága rendkívüli módon érzékeny. Szabad szemmel gyakorlatilag észrevehetetlen rovarok, bogarak, kígyók és egyéb hüllők lakják a homokrengeteget, valamint a welwitschia nevű botanikai különlegesség: egy lapos levelű, a talajon szétterülő növény, amely átlagosan 500-600 éves, a legöregebb példány pedig állítólag 2000 éves... Egyedi flórája és faunája következtében gyakorlatilag az egész sivatag különböző nemzeti parkokra van tagolva. Nem mintha az öklklíma nagy veszélyben lenne egyébként, ugyanis a 90%-a kizárólag levegőből közelíthető meg, az utak totális hiánya miatt még terepjárával is csak egy része járható be.

Tömegközlekedés afrikai módra

2006. október

Namíbiában a helyi tömegközlekedés taxikra épül. Két fajta van, a kisbusz, ami a távolabb eső városok között közlekedik, és a személykocsi, mely városon belül, illetve az egymáshoz közel eső helyek között bérelhető fel. Mindkettő iránytaxi, azaz nagyjából fix útvonalon járva bármikor leintható. Menetrend nincs. A tarifát a sofőrök személyenként határozzák meg, így addig nem is indulnak el, amíg nincs teli a kocsi. Emiatt egyrészt szinte mindig túlszűfoltak a járművek, másrészt hosszú, kiszámíthatatlan órákat kell várni az indulásig. A rendszer általában teljesen kaotikus és meglehetősen fárasztó, viszont gyakorlatilag mindenhol el lehet olcsón és megbízhatóan jutni. Nemcsak országon belül, hanem országok között is. Az afrikai „kézről-kézre adás” mindenhol működik: az egyik járatral el lehet jutni a határközeli városba, ott átadnak egy másiknak, amelyik aztán elvisz a

határig. Az országhatáron gyalog kell átmenni, a túloldalon viszont már ugyanúgy megtaláljuk a hasonló rendszerben működő következő kisbuszt...

E közlekedési módszert teszteltük, amikor Namíbiából Dél-Afrikán és Mozambikon keresztül helyi buszokkal utaztunk Malawiba, ahol két hónapig dolgoztam. A Windhoek–Upington–Johannesburg–Maputo út viszonylag könnyen teljesíthető volt, hála a kényelmes dél-afrikai buszoknak.

Maputóban ugyanakkor már komplikálódott a helyzet: annyit tudtunk mindössze, hogy először egy Tete nevű városig kell eljutnunk, ezer km-re északra a mozambiki fővárostól, s majd csak onnan léphetünk át Malawiba. Reggel öt órakor mentünk ki a maputoi buszmegállóba. Szerencsénk volt, aznap épp indult busz északra. Egy minimum 30 éves, lerobbant tragacs, hihetetlenül túlszűfolva. Csomagtér, mint olyan nem volt, a táskákat az utastérben kellett elhelyezni, hátizsákjaink szerves elegyet képeztek a helyiek csirkés ketreccel, vászonputtonyaival, nejlonszatyraival és a mindenféle egyéb limlomokkal, melyeket ide-oda hurcolásznak az utasok szerte az országban. Minden tökéletesen beágyazódva a padlót borító több éves mocsokba, porba. Hely abszolút nincsen, a le- és felszállók mindenütt áttaposnak, az utasok oda ülnek és állnak, ahova még tudnak. Minden hihetetlenül zsúfolt, koszos, émelyítő szag terjed, melyet a hőség csak tovább fokoz... Utak gyakorlatilag nincsenek Mozambikban; az országon átívelő egyetlen út keskeny, az aszfalt gyakran felszaggatva, mindenhol kátyúk és gödrök. Aztán a beton egyszerűen csak véget ér, s a porban megyünk tovább, a burkolat aztán ugyanolyan hirtelenséggel visszatér. Mindezt másfél napon keresztül vagyunk kénytelenek elviselni. Tetőtől hál’ Istenek kicsit könnyebb periódus kezdődik, innen már járnak a megszokott, rendszeres minibusz taxik a határig, illetve onnan tovább a malawi Blantyre-ig.

HIV/AIDS Afrikában

A napjaink egyik legpusztítóbb gyógyíthatatlan betegségének számító AIDS főként az afrikai kontinenst sújtja. Milliók szenvednek nap mint nap, miközben a kór rohamosan terjed tovább, nem csupán a fekete kontinensen, de másutt is. 1985-ben hivatalos adatok szerint világszerte 11000 HIV-pozitív személyt tartottak nyilván. Az eltelt alig több mint húsz év során, a mérsékelt becslések szerint is, legkevesebb 20 millióan haltak meg az HIV/AIDS szövődményei következtében. Az ENSZ Egészségügyi Világszervezete (WHO) által 2008-ban kiadott Egészségügyi Statisztikai Évkönyv 33 millióra teszi a fertőzöttek arányát, mely szám a következő évtized során akár meg is duplázódhat, bár az új felmérések alapján a korábbi prognózisok túlzóak voltak.

Ugyan a betegek többsége elmaradott, szegény országokban él, azonban a vírus terjedése a fejlett világban, Ázsiában, Európában és Amerikában is töretlen. A leginkább veszélyeztetett térségnek azonban még mindig a szubszaharai Afrika számít, ahol 22 millió fertőzött ember él, várva a biztos halált. Világszinten a Dél-afri-

kai Köztársaságban tartják számon a legtöbb beteget, több mint 5,3 millió HIV-pozitív személyt. Lakosságárányosan Sváziföld a tragikus „világlós”: 38% felett van az HIV fertőzöttek aránya, vagyis minden harmadik ember beteg a 2003-as adatok alapján.

A fegyveres konfliktusok, környezeti romlás, a munkalehetőségek, jobb életkörülmények keresése kiváltotta migráció, az urbanizáció folyamatának felgyorsulása nem segíti az egészségügyi és szociális hatóságok, civil szervezetek munkáját. Ellenszer egyáltalán nincs, Afrikába azonban még a fájdalomcsillapító szerekből is csak elenyésző mennyiség kerül. Az egészségügyi felvilágosítás is hatástalan a népi hiedelmek és vallási tiltások miatt a gumióvszer használata még mindig minimális. A szexuális szokások mellett a katasztrófális egészségügyi körülmények is segítik a vírus terjedését. Az eszköz- és szakemberhiány következtében a kórházakban sokszor úgy gyógyítanak, hogy közben szúrásról-szúrásra terjesztik a fertőzést, holott megfelelő tájékoztatással és kezelésekkal drasztikusan csökkenthető lenne a fertőzöttek száma.

Ország	Fertőzöttek száma	Aránya	Halálozás/év
Angola	240.000	3,9%	21.000
Benin	68.000	1,9%	5.800
Botswana	350.000	37,3%	33.000
Burkina Faso	300.000	4,2%	29.000
Burundi	250.000	6%	25.000
Csád	200.000	4,8%	18.000
Dél-afrikai Közt.	5.300.000	21,5%	370.000
Elefántcsontpart	570.000	7%	47.000
Eritrea	60.000	2,7%	6.300
Etiópia	1.500.000	4,4%	120.000
Gabon	48.000	8,1%	3.000
Ghána	350.000	3,1%	30.000
Guinea	140.000	3,2%	9.000
Guinea-Bissau	17.000	10%	1.200
Kamerun	560.000	6,9%	49.000
Kenya	1.200.000	6,7%	150.000
Kongói Közt.	90.000	4,9%	9.700
Kongói DK	1.100.000	4,2%	100.000
Kp-afrikai Közt.	260.000	13,5%	23.000
Lesotho	320.000	28,9%	29.000
Libéria	100.000	5,9%	7.200
Madagaszkár	140.000	1,7%	7.500
Malawi	900.000	14,2%	84.000
Mali	140.000	1,9%	12.000
Mozambik	1.300.000	12,2%	110.000
Namíbia	210.000	21,3%	16.000
Niger	70.000	1,2%	4.800
Nigéria	3.600.000	5,4%	310.000
Ruanda	250.000	5,1%	22.000
Sierra Leone	170.000	7%	11.000
Sváziföld	220.000	38,8%	17.000
Szenegál	44.000	0,8%	3.500
Szomália	43.000	1%	na.
Szudán	400.000	2,3%	23.000
Tanzánia	1.600.000	8,8%	160.000
Togo	110.000	4,1%	10.000
Uganda	530.000	4,1%	78.000
Zambia	920.000	16,5%	89.000
Zimbabwe	1.800.000	24,6%	170.000

Malawi

2006. október - december

Malawi az egyik legbékésebb afrikai ország, az első világháború óta nem dúltak komolyabb harcok a területén. Akkoriban még Nyaszaföld néven brit gyarmat volt, a mai szomszédállam, Tanzánia szárazföldi része pedig Tanganyika néven német uralom alatt állt. A világháború első tengeri csatája a két gyarmatot elválasztó Nyasza-tavon zajlott; a brit vezetés hamarabb értesült a háború kitöréséről, mint a szomszédos németek, kiknek jó pár hajója bánta e figyelmetlenséget. Az azóta eltelt közel egy évszázad alatt se forradalom, se függetlenségi harc, se polgárháború nem károsította a helyiek életét. Az emberek ehhez mérten rettentő barátságosak és segítőkészek.

És sajnos rettentő szegények is egyben. Az ország lényegében külföldi segélyekből és hitelekkel tengődik, némi bevételi forrást csakis a dohány, a tea, a kávé, a kakaó és a cukornád jelent. Blantyre-ben kapunk szállást, az ország egyik gazdasági központjában. Kellemes kisváros, mintegy félmillió lakossal, nevét dr. David Livingstone skóciai szülővárosáról kapta. A híres felfedező számos kalandozása és expedíciója idején ugyanis Nyaszaföld első kormányzója volt. Kívülről Blantyre virágzó és fejlett városnak tűnik, nyüzsgő centrummal, zöldövezeti villanegyveddel, viszonylag nagy autóforgalommal, elérhető internettel, működő infrastruktúrával, fogyasztható ivóvízzel, s brit egyenruhás közlekedési rendőrökkel. A szegénységet elsősorban abból lehet észrevenni, hogy néhány nagyobb szállodát leszámítva rettentő kevés az étterem és üzlet, bevásárlóközpont. Még a jóval kisebb Oshakatiban is több szupermarket van. Ugyanakkor Blantyre tiszta, rendezett és nyugalmas.

Malawi meglepően szép ország: több ezer méteres hegycsúcsok, kellemesen lankás dombok, zöldellő erdők, fantasztikus illatú banán-, kávé- és teaültetvények, valamint a kelet-afrikai árokrendszer részét képező csodálatos Malawi-tó, trópusi strandjaival. Blantyre-t elhagyva hamar beleszöppentünk a vidéki afrikai életbe: zsúfolt falvak, földművelésen és állattenyésztésen tengődő szegény lakosság, hőség, por, rossz utak. A körülmények ellenére mégis barátságos és hangulatos. A közbiztonság mind a városokban, mind vidéken jónak nevezhető.

November végén fejeztem be a munkát, utána turistaként maradtam az országban. Ekkor már az esős évszak több mint egy hónapja hivatalosan is elkezdődött. Fülledt meleg, két-három naponta lezúduló özvényszerű, fél napig tartó záporokkal. Csatornázás nincs, így az esőzések után az egész város vízben úszik.

Malawi kis ország, ezért úgy terveztük, tematikusan beutazzuk az egészet. Először a Blantyre-től 100 km-re, a Shire folyó partján fekvő Liwonde Nemzeti

Parkba mentünk. Érdekességét az adja, hogy itt nincsenek nagyragadozók, így gyalogosan is be lehet járni. Elefántok ugyanakkor vannak, s nem akármilyen élmény séta közben összetalálkozni egy vonuló csordával. A parkból busszal utaztunk tovább a fővárosba, Lilongwéba, majd onnan egy kisteherautó platóján egészen Senga Bay-ig, egy kis halászfaluig a Malawi-tó délnyugati részén. A tó gyönyörű, homokos-pálmafás strandok nyúlnak el végig a partján, a víz elképesztően meleg és kellemesen hullámos. A Malawi-tó Afrika harmadik legnagyobb, egyben legmélyebb tava, több mint 500 km hosszú és 60-70 km széles. Az a kevés turista, aki ide utazik gyakorlatilag elvész a parton, strandolás közben nézzük, miként éli mindennapi életét egy malawi halászfalu.

A felejthetetlen tó partján két napot töltünk, majd tovább utazunk a 30 km-re fekvő Chipokába, ahol behajózunk a *Llala* nevű gőzösre. A főúttól a kikötőig (3 km) az egyetlen közlekedési eszköz a biciklis taxi – közönséges fekete férfikerékpár, melynek csomagtartójára egy párnázott ülést, a hátsó tengelyre pedig két lábtartót hegesztenek. A viteldíj 75 forint... Új útitársunk, a *Llala* több mint ötven éves, eredetileg Glasgow-ban épült, rejtély miként került Skóciából a Malawi-tóra. Hetente egyszer jár, pénteken indul a déli Majom-öbölből északi irányba, végig a tavon halad, kikötve a nyugati (malawi) és a keleti (mozambiki) kikötőkben, valamint néhány szigeten is. Nagy forgalmat bonyolít le, több település eléréséhez ugyanis az egyetlen közlekedési eszköz. A hajó befutása egy-egy kikötőbe legalább annyira érdekes, mint az utazás, lévén a legtöbb helyen nincs kiépített partsza-

▲ Az 1,7 km széles Viktória-vízesés után a Zambezi ebben a szűk kanyonban folytatja útját

kasz; a hajó lehorgonyoz mintegy 500 méterre a parttól, s onnan egy 22 személyes, motoros mentőcsónak indul a partra, pontosabban még az is megáll a homokos szárazföld előtt, a combig érő vízben. A kiszálló utasok beugranak a vízbe, s csomagjaikkal a fejükön indulnak a part felé, miközben a „felszállók” hasonló módon közelítenek a motorcsónakhoz. Amennyiben sok ki- és beszálló van, akkor e hercehurca bizony elég sokáig is eltarthat. Ilyenkor gyakran úszkáltunk a tóban a hajó körül. Fehérbőrű ember csak mutatóban van, a *Llala* nem éppen egy tipikus sétahajó: az utasok egymás hegyén-hátán ülnek, állnak és fekszenek a földön, legtöbbször a saját szedett-vedett csomagjaikon, tömeg mindenhol, megmozdulni is alig lehet. Mi a másodosztályra vettünk jegyet, mivel ott legalább le lehetett ülni. Aludni, az elviselhetetlen meleg miatt általában kimentünk az orrfedélzetre a mentőcsónakok és a rakomány közé, a csillagok alá.

Legtöbbször gyümölcsöt ettünk. Kalandjaink ideje alatt a mangónak volt szezonja Malawiban, de banán és ananász bármikor beszerezhető. Kapható volt valamiféle szilva és cseresznye közötti átmenet is, mely szintén nagyon ízletesnek bizonyult. A csapvíz, úgy tapasztaltuk, a legtöbb helyen iható, legalábbis semmi bajunk nem lett tőle, de kólát is mindenhol lehetett kapni. A tó kapcsán azonban szembe kellett néznünk egy problémával: a bilharziákkal. Ezek a súlyos betegségeket terjesztő paraziták a legtöbb afrikai tóban és folyóban előfordulnak, így a Malawi-tóban is. Menet közben meghánytuk-vetettük a kérdést, és végül úgy döntöttünk, hogy hiszünk a helyi szakembereknek, akik szerint van egy gyógyszer, mely kúra-

szerű fogyasztás mellett, még időben kihajtja a szervezetből a bekerült bilharziát, és így nyugodtan lehet mindenhol fürdeni. Bevettük a gyógyszert...

Malawi építeni próbál a turizmusban rejlő lehetőségekre, ám szervezett idegenforgalom egyelőre még nem létezik. A néhány városi és tóparti szállodán kívül nem sok vendéglátó egység működik, nincsenek éttermek, szórakozási és kulturális lehetőségek, nincs kiépített infrastruktúra és tömegközlekedés. Malawi egyelőre a hátizsákos turisták országa. Aki viszont nem riad vissza a helyi közlekedési eszközöktől, esetenként a fárasztó gyaloglástól, az egy csodálatos országot ismerhet meg.

Mind Namíbiát, mind Malawit nagyon megszerettem, barátságos, nyugodt, konfliktusmentes helyek. Az emberek kedvesek, közvetlenek és segítőkészek. Szegények, mégis vidámak és becsületesek. Hogy mire nem gondolok majd nosztalgiával? A közlekedés kaotikus szervezetlensége, a taxik nyomora és az emberek megmagyarázhatatlan vonzódása az üvöltően hangos monoton zenéhez. Hogy mi fog hiányozni? Namíbiából a kiegyensúlyozott életforma, a tradicionális kunyhók, a mahangóföldek, az egyszerű, mégis hangulatos táj, a sivatag, a természetvárak, a pálmaligetek és a jakarandafák, az Etosha oroszlánjai, a Caprivi elefántjai és a Kavango vízilovai. Az öt hónapig felhőtlenül kék égbolt. Az éjszaka gyönyörű csillagos ege, a Tejútrendszer hihetetlen felhőszerű lencséje, a telihold ereje. Malawiból az emberek barátsága, kedvessége és szeretetreméltósága. A Malawi-tó változottsága és szépsége. Maga, Afrika...